

KÜMELENME DÜZEYİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: BUCAK İLÇESİ MERMER SEKTÖRÜ ÖRNEĞİ**

A RESEARCH ON CLUSTERING LEVEL: CASE OF MARBLE SECTOR IN BUCAK PROVINCE

Gülhan Duran[†]

ÖZ

Kümelenme yaklaşımı günümüzde üstün rekabet gücüne sahip olmanın ve ekonomik kalkınmanın temelini oluşturan önemli bir faktör olarak gittikçe önem kazanmaktadır. Bu yaklaşım sayesinde sektörel kümelenmelerin içinde oluşturduğu bağlantılar bölgenin rekabetçi gücünü artırma konusunda yol gösterici olmaktadır. Bölgenin rekabetçi gücünün anlaşılabilmesi için çalışmanın amacını; Bucak ilçesi mermer sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin kümelenme düzeylerinin tespit edilmesi oluşturmaktadır. Çalışmada anket yöntemi kullanılmış ve araştırmanın örneklemini Bucak ilçesi mermer sektöründe faaliyet gösteren 48 işletmeden oluşmaktadır. Çalışmada yüz yüze anket yöntemi kullanılarak sektörel işletmelere ait mevcut yapı ve kümelenme düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Analiz sonuçları değerlendirilerek, Bucak ilçesinde yer alan mermer sektörü işletmelerinin “Ham madde, Yarı Mamul, Makine ve Ekipman Tedariki, Rakipler” açısından kümelenme düzeylerinin faaliyet konuları itibariyle tespiti ve kümelenme düzeylerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre işletmelerin toplam kümelenme puanlarından araştırmaya katılan 33 firmanın yüksek derecede kümelendiği, 14 firmanın orta düzeyde kümelendiği ve 1 firmanın da düşük düzeyde kümelendiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kümelenme, Düzey Analizi, Bucak İlçesi, Mermer Sektörü, İşbirliği.

ABSTRACT

Clustering approach has gained more importance as a significant factor to have superior competitive power and create a basis for economic development. Connections which include sectoral clustering provide a guide to increase the competitive power of the regions with this approach. In order to make the competitive power of the region be understandable, it is the aim of this study to determine the clustering level of the enterprises within the Marble Sector in Bucak province. Questionnaire method has been used in the study. The sample group consists of 48 enterprises in the Marble Sector in Bucak. Current structure and clustering levels of the enterprises in the sector have been determined by means of

*Bu çalışma, yazarın Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda yaptığı, “Bucak İlçesi Mermer Sektörü Kümelenme Düzeyi Üzerine Bir Araştırma” adlı Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

[†] Bilim Uzmanı, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisat Anabilim Dalı, gulhanduran15@hotmail.com

questionnaire method with face-to-face contact. By evaluating the results of analysis, the determination of clustering levels of the marble sector enterprises in Bucak has been performed in terms of the procurement of raw material, intermediate product, machinery and accessory, and also comparison of clustering levels with the competitors has been conducted in terms of activity fields. As a result of the study, it has been concluded that 33 companies have been clustered at high level, 14 companies have been clustered in the intermediate level and one company has been at the low level of clustering.

Keywords: Clustering, Level Analysis, Bucak Province, Marble Sector, Cooperation.

GİRİŞ

En yaygın şekli ile “firmaların coğrafi olarak birbirine yakın yerlerde etkinlikte bulunması ve sektörel anlamda yoğunlaşması” olarak tanımlanan kümelene kavramı, uzun süredir araştırmacıların ilgilendiği bir alandır. Günümüzde üstün rekabet gücüne sahip olmanın ve ekonomik kalkınmanın temelini oluşturan önemli bir faktör olarak karşımıza çıkan kümelene fikir ve kavram özellikleri, Porter’ın 1990 yılında yayınlanan “Ulusların Rekabet Üstünlüğü” çalışmasıyla önem kazanmakta; kümelene ve rekabetçilik alanında yoğun bir inceleme alanı oluşturmaktadır.

Dünya’da son dönemlerde hızlı bir gelişim göstermekte olan madencilik sektörü, Türkiye’nin de önemli ihracat alanlarından birisini oluşturmaktadır. Madencilik sektöründe önemli paya sahip olan mermer sektörü ticari ilişkileriyle kümelene yapıları oluşturmaktadır. Bundan dolayı Bucak ilçesi mermer sektörü kümelene, coğrafi ve hammadde kaynaklarının bol olması ile ön plana çıkmaktadır. Buna bağlı olarak mermer sektörü kümelene, işletmelerin coğrafi yakınlığı, hammadde potansiyeli ve ürünlerinin markalaşma eğilimi özelliği ile bölgede katma değer sağlayan ve büyük çaplı istihdam imkânı yaratan bir yapı oluşturmaktadır. Dolayısıyla, Bucak ilçesi mermer sektörünün kümelene düzeyi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında işletmelerin genel görünümünü belirlemek adına yönetim, pazarlama, dış ticaret ve diğer işletme fonksiyonları hakkındaki bilgiler elde edilmektedir. Ayrıca mermer sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin “hammadde, yarı mamul, makine ve ekipman tedariki, rakipler ve rekabet tutumları açısından” kümelene düzeylerinin tespit edilerek ortaya konulan modelleme vasıtasıyla, hipotezlerin test edilmesi araştırma kapsamında gerçekleştirilmektedir. Çalışmanın sonuç kısmında, Bucak ilçesi mermer sektörü kümelene düzeyi tespitine yönelik genel değerlendirme ve mevcut sorunlara yönelik çözüm önerilerine yer verilmektedir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kümelenenin tarihsel gelişimi, kavramsal olarak ortaya çıkış zamanı da göz önüne alınarak Adam Smith’in *mutlak üstünlükler teorisi* David Ricardo’nun *karşılaştırmalı üstünlükler teorisi* ile başlayarak Alfred Marshall’ın *bölgesel yoğunlaşma* teorisiyle bölgesel endüstrileşmenin oluşması, kümelene teorisinin temelini oluşturmaktadır (Kartal, 2013: 32). Smith ve Ricardo’nun teorileri, ülkelerin mutlak ya da karşılaştırmalı olarak üstün olduğu endüstrilerde yoğunlaşmalarının kendi yararlarına olacağını belirtmektedir. Marshall ise teorisinde ürünlerin kendiliğinden bölgesel alanda yoğunlaşma becerisine sahip olması, bölgelerin bu konuda sahip olduğu en önemli avantaj olduğunu belirterek teorisini desteklemektedir (İrhan, 2010: 84). Bunların yanında sektörel örgütlenme modellerini

açıklamaya yönelik araştırma çalışmaları son yirmi yıldan bu yana özellikle Michael E. Porter ile anılmakta, teoride ve uygulamada giderek önem kazanarak politika yapıcılar tarafından benimsenmektedir (Sarıtaş, 2012: 25). Tarihsel gelişiminin yanında kavramsal tanımlamalar incelenirken Porter kümelenmeyi, “aynı coğrafi bölgede örgütlenmiş, aynı iş kolunda birbiriyle işbirliği içinde bulunan, aralarında ticari bağlar olan firmaların ve dayanak sağladığı kurumların bir arada yoğunlaştığı model” olarak tanımlamaktadır (Porter, 1998: 77). Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan 9. Kalkınma Planında buna ilişkin ayrıntılı bir tanım yapılarak, “işbirliği ile güçlü bir şekilde bağlı olan firmaların, birbirine katma değer sağlayan bir üretim zincirinde yer aldığı ve bilgi üreten kurumların desteklediği ve müşterilerin de etkinliğini sürdürdüğü üretim ağı” olarak tanımlanmaktadır (DPT, 2007: 165). Farklı bir tanım Storper tarafından “bir bölgenin spesifik bir ürününün dış ticaret alanında dünya ihracatındaki payının o bölgenin toplam ihracat payından fazla olmasının, bölgenin o ürün konusunda uzmanlık becerisine sahip olduğu ve birbiriyle bağlantılı kurumların bu doğrultuda işbirliği içinde bulunduğu” şeklinde ifade edilmektedir (Hobikoğlu ve Deniz, 2011: 232). Martin ve Sunley (2003: 12) ise daha kısa şekilde “bir endüstri içerisinde belirli bir coğrafi alana yerleşmiş firma grupları” olarak tanımlamaktadır. Bu tanımla birlikte kümelenme kavramının daha çok coğrafi yoğunlaşmalar ve birbirine bağlı veya ilişkili olan firma birliktelikleri üzerinde durduğu görülmektedir (Alsaç, 2010: 9).

Ön plana çıkan bu kavramların yanında belli başlı bazı özellikler dikkat çekmektedir. Kümelenmelerin özelliklerinden tanımı gereği ilk karşımıza çıkan özellik; uzmanlaşmış ve daha tutarlı hizmetler sunan eğitilmiş iş gücüne sahip oluşumlar yaratmalarıdır (Sungur vd., 2013: 15). Bu özelliğin yanında;

- a. Dünya pazarlarında ve yerel pazarlarda söz sahibi ve teknoloji altyapıları ile lider olan uluslararası aktif firmalar,
- b. İlişkili tedarikçiler ya da tamamlayıcı işletmeler (özellikle KOBİ’ler),
- c. Yenilikçi ve araştırma faaliyetlerine destek sağlayan uzmanlar, olarak kümelerin başarı sağlamasında başlıca etkenler olarak başarılı kümelerin özellikleri belirtilmektedir (Kaplan, 2009: 13).

Kümelenmelerin bu özelliklerine ek olarak, buldukları bölgelerde ekonomik kalkınma yanında, sosyal refahın artmasına ve bölgenin cazibesine de katkı sağlaması, ön plana çıkan özellikleri arasında sayılabilmektedir (Erol ve Yıldırım, 2013: 45).

Kümelenme özellikleri beraberinde kümelenme aktörlerinin yer aldığı ve modelleme tekniklerinin oluşturulduğu düzey araştırmaları sayesinde uygulama alanları oluşturmaktadır. Çalışmalarda kümelenme aktörlerinin tespit edilmesi ile beraber ilişkilerinin ortaya konulması sektördeki işletmelerin ne düzeyde faaliyette buldukları konusunda niceliksel ifadelerin belirtildiği modelleme tekniği ile ön plana çıkmaktadır (Sarıtaş, 2012: 115). Bununla beraber birçok sektörde uygulama alanı oluşturmaktadır ve kümelenme konusu Türkiye’de özellikle DPT’nin kurulmasıyla birlikte “planlı kalkınma modeli” esas alınarak başladığı bilinmektedir (Cansız, 2011: 72). Kümelenme faaliyetlerine yönelik ilk olarak esas alınması gerekenler DPT’nin 9. Beş yıllık kalkınma planında işletmeler için; işbirliği ilişkisine önem vermeleri ortak tedarik ve pazarlama faaliyetleri oluşturmaları, fiziki altyapı ve ağ sistemi kurulması, Araştırma ve Geliştirme (Ar – Ge) , girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi ile

işletmelerin belirlenmiş sanayi bölgelerinde kurulması ön görülmektedir. Türkiye’de özellikle 2000’li yılların başından itibaren uygulama konusu olmuş ve bu alanda istatistikî veri toplama ve analiz çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Türkiye’de günümüz politikalarında son yapılan çalışma T.C. Ekonomi Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmiştir (Erol ve Yıldırım, 2013: 48). Türkiye’de aktif olarak uygulamada bulunan ve kümelene modeli olarak karşımıza çıkan en kapsamlı ilk ve en büyük bilim parkı özelliği ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Teknokent’i örnek olarak verilebilmektedir. Küme içerisinde; bilişim sektörü, enerji sektörü, otomotiv sektörü, kimya ve biyoloji sektörü yer almaktadır. ODTÜ Teknokent’te 250 yenilikçi şirket yer alırken ön plana çıkan 14 şirket çalışmalarını başarıyla sürdürmektedir. Faaliyette bulunan şirketler 50 kişiden fazla personel istihdam etmektedir ve şirketlerin çoğunun yıllık cirosu 1 milyon doların üzerine çıkmaktadır. Teknokent Türkiye ekonomisine ciddi katkılar sağlarken kümelene yaklaşımın etkinliğini ön plana çıkarmaktadır (T.C. Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü, 2014).

2. KÜMELENME LİTERATÜRÜNE BAKIŞ

Kümelene ve kümelene özelliği taşıyan benzeri konularda yapılmış belli başlı çalışmalar şöyledir;

Tablo 1. Literatürde Kümelene Yaklaşımı Üzerine Yapılmış Çalışmalar

ÇALIŞMA	ÖRNEKLEM	YÖNTEM	SONUÇ
Porter (1990)	Ulusların Rekabet Üstünlüğü	Elmas Modeli	Kümelene yaklaşımı ve firmaların rekabet gücü ve bunu yaratan faktörlerin analiz edilmesi ile birlikte firmaların coğrafi yakınlık ve kümelenemeleri fonksiyonel olarak ilişkili endüstriler sayesinde sağlandığı ortaya konulmuştur.
Kalay (2009)	Antalya Organize Sanayi Belgesi’nde faaliyet gösteren firmalar.	Logit Modeli	Firmaların yenilik faaliyetlerini, firmaların yenilikçiliği destekleme düzeylerinin, firma içinde yürütülen araştırma-geliştirme faaliyetlerinin ve iletişimin, işbirliği içinde oldukları müşterilerin, tedarikçilerin, rakiplerin ve bilim, teknoloji üreticisi olan üniversiteler, araştırma kurumları gibi kurumların pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
Keskin (2009)	Isparta ili orman ürünleri sektöründe faaliyet gösteren firmalar.	Pajek Programı- SPSS- Porter “Karo Modeli”	Isparta orman ürünleri endüstrisi kümesi, gizli ve gelişmemiş kümelene profili yanında, dikey kümelene özelliği sergilediği ön görülmüştür.
Alp (2009)	Bursa’da yer alan PVC makine endüstrisi işletmeleri	Mülakat Tekniği	Bursa’da yer alan PVC makine endüstrileri işletmelerinin dikey olarak nitelendirilen işbirliği ilişkisinin gelişimi ortaya konulmuştur.
Karayel (2010)	Konya’da yer alan ayakkabıcılık sektöründeki 336	Anket- SPSS 18	Kümelene ve performans arasında pozitif yönlü bir ilişkinin var olduğu ortaya çıkarılmıştır.

	firma.		
Timurçin (2010)	Türkiye’de mevcut KOBİ’ler.	Sıralı Havuzlanmış Probit ve Rassal Etkili Panel Sıralı Probit Ekonometrik Modeli	Kümelenme modelinin KOBİ’lere rekabet gücü ve rekabet üstünlüğü sağlamada etkili olduğu sonucu elde edilmiştir.
Arıç (2011)	Kayseri’de yer alan mobilya sektörü işletmeleri.	Korelasyon Analizi-Elmas Modeli	Elmas modeli faktörleri ile Kayseri mobilya sektörü kümelenmesinin uluslararası rekabetçiliği arasında istatistiksel olarak anlamsız ilişkilere ulaşılmıştır. Kümelenme dinamiklerinin kendi arasındaki ilişkiler ise istatistiksel olarak anlamlı ve teoriyi destekler şekilde pozitif yönlü olarak tespit edilmiştir.
Ertaş - Döven - Özyer (2011)	Tokat ili mermer sektörü işletmeleri	Elmas Modeli	Stratejik yol haritası oluşturularak dezavantajların azalması beklenmiştir.
Başer (2012)	Ankara KOBİ Plastikçiler kümesi	Mülakat Tekniği	Plastik sektörü KOBİ’lerinin kümelenme olgusu ile dış ticarete etkinliğinin arttığı sonucu elde edilmiştir.
Sarıtaş (2012)	Batı Akdeniz bölgesi imalat KOBİ’lerinin oluşturduğu 22 sektör	Tam Sayım Yöntemi- Düzey Analiz Modeli	İmalat KOBİ’leri sektörel kümelenme düzeyleri belirlenmiştir. Mikro ölçekli işletmelerin küçük ölçekli işletmelerden, küçük ölçekli işletmelerinde de orta büyüklükteki işletmelerden daha iyi kümelenmiş olduğu ortaya koyulmuştur.
Erol ve Yıldırım (2013)	OSTİM medikal sanayi kümesi	Kümelenme Yaşam Döngüsü Modeli-LQ (Yığılma) Analizi	OSTİM medikal sanayi kümesi başlangıç evresini tamamlamış ancak kümelenme yaşam döngüsü henüz tamamlanmamış olduğu elde edilmiştir.
Eroğlu (2013)	Diyarbakır mermer sektörü firmaları ve kentin kalkınma düzeyi göstergeleri	Anket – Mülakat Tekniği	Kent rekabetçiliğinde kümelenme stratejisinin fayda etkisini ve kümelerin, kent rekabetçiliği kavramını nasıl algıladıklarını ölçerek, kent rekabetçiliğinin artmasında en büyük engelin kent güvenliği sorunu olduğu belirtilmiştir.
Oral (2014)	Ankara OSTİM	Anket- Mülakat Tekniği	Coğrafi yığılmanın OSTİM’de de etkili olduğu yığılma ekonomik gelişmeyi hızlandırdığı sonucu elde edilmiştir.
Yıldız ve Alp (2014)	Kars ilinde yer alan kaşar peyniri hakkında bilgi sahibi tedarikçi, üretici, satıcı, müşteri, kamu ve üniversite personeli ile 60 görüşme.	Nitel ve veri toplama tekniği ile derinlemesine görüşmeler- Porter Elmas Modeli	Elmas modeli aktörlerinin ortaya konulması ve bölgenin sektörde kümelenme potansiyelinin olduğu ortaya konulmuştur.
Akdağ-Mete-Emhan (2014)	Diyarbakır tekstil ve	Grup Tekniği-	Oluşturulan küme haritaları neticesinde

	hazır giyim sektörü firmaları	Rekabet Elması Modeli	rekabetçilik seviyesinde işbirliği ilişkileri içindeki kurumların üretim, dağıtım ve fiziki altyapı yetersizliklerinin sektörü olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
--	-------------------------------	-----------------------	--

Örnek alınan çalışmalar incelendiğinde kümelene ve sektörel alanda yapılan çalışmaların rekabetçi avantaj ve sektöre katkı sağlayan firmaların iş birliği ilişkisi üzerinde değerlendirildiği geneli itibari ile coğrafi yakınlık özelliğinin ön plana çıktığı görülmektedir. Yapılan çalışmada örnek alınan eserlerden farklı olarak, ele alınan sektörün işletmeler açısından kümelene dereceleri belirlenmektedir. Derecelendirme unsuru modelleme sistemine uygun olarak gerçekleştirilerek işletmeler açısından işbirliği ilişkisi “*Makine ve Ekipman Satın Alınan İşletmeler, Yedek Parça Temin Edilen İşletmeler, Bakım Onarım Hizmeti Alınan İşletmeler, Hammadde Tedarik Edilen İşletmeler ve Rakipler*” gibi unsurları ön plana çıkartarak analizi gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda kümelene düzeylerinin tespitine ilişkin analizler ve bulgular yer almaktadır. Düşünülen kümelene potansiyelinin farkındalık yaratması beklenmektedir. Bucak ilçe ekonomisinin kalkınma çabalarına yarar sağlayacağı ve hedefler doğrultusunda hem mermer sektöründe yer alan işletmeler açısından hem de sektöre ilgi duyan araştırmacılar açısından olumlu etki yaratacağı düşünülmektedir.

3. BUCAK İLÇESİ MERMER SEKTÖRÜ KÜMELENE DÜZEYİ METODOLOJİSİ

3.1. Bucak İlçesi Mermer Sektörü

Zengin hammadde kaynaklarına sahip olmak, ülkelerin kalkınmalarında ve geleceklerine yön vermelerinde etkili bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkeler yeraltı kaynakları bakımından zengin oldukları takdirde, bu kaynaklarını kullanarak daha kolay ekonomik büyüme sağlamak ve kalkınma sorunlarına çözüm getirebilmektedirler (Albeni ve Özmen, 2003: 889). Tanım olarak, yeraltından çıkartılan doğal taşların işlemlerden geçirilip çeşitli amaçlar için kullanılabilir hale getirilmesine mermer denilmektedir (Özmen, 2003: 50).

Bucak Ticaret ve Sanayi Odası (BTSO) verilerine göre Bucak ilçesinde ön plana çıkan ve dünya mermer sektöründe söz sahibi ürünlerin; *traverten* ve *Bucak Beyazı* olduğu belirtilmektedir. Sektörde ürünlerin pazar payı oluşturmalarında renkli, sert ve dayanıklı olmaları aranan mermer çeşitlerinden olmalarına sebebiyet vermektedir. Bununla beraber Bucak İlçesinde mermer sektörünün çeşitli alanlarında üretim yapan 102 işletmenin varlığından söz edilirken ciddi anlamda ihracat yapan mermer fabrikası sayısının 50, mermer ocağı işletmesinin 20’lere ulaştığı verilen bilgiler arasındadır.

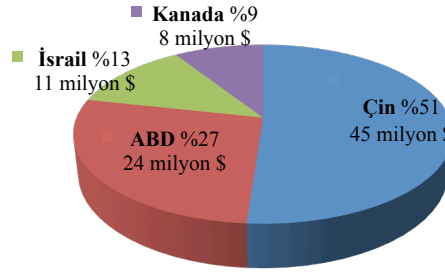
Tablo 2. Bucak İlçesi İhracat Değerleri

Milyon \$	2013	2014
Toplam İhracat	120.000	200.000
Mermer İhracat	90.000	150.000

Bucak ilçesi genel toplam ihracat değerleri 2013 yılında 120.000 milyon \$ gerçekleşirken, 90.000 milyon \$ mermer ihracatının sağladığını bu oranların 2014 yılında genel toplam ihracatın 200.000 milyon \$’a ulaştığını ve 150.000 milyon \$’ını mermer sektörünün oluşturduğu ulaşılan bilgiler

arasındadır (BTSO, 2015). Bucak ilçesinden Amerika Kıtası, Avrupa Kıtası, Afrika Kıtası, Orta Doğu, Asya ve Avustralya Kıtalarında 43 ayrı temsilcilik ve satış acentelikleriyle ihracat yapılmaktadır. İhracat yapılan ülkeler arasında “Bucak beyazı ve traverten” ürünü ihracatında özellikle Çin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Hindistan, Rusya, Ürdün, İsrail, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirliği gibi ülkelere yapılmaktadır. Bucak ilçesinde başta ABD olmak üzere Japonya, Çin, Suudi Arabistan, İsrail, Güney Afrika, Brezilya, İngiltere, İtalya gibi 20'ye yakın ülkeye mermer ve atık mermer ihracatı yapılmaktadır (BTSO, 2015).

Şekil 1. 2013 Yılı Ülkelere Göre Mermer İhracat Değerleri

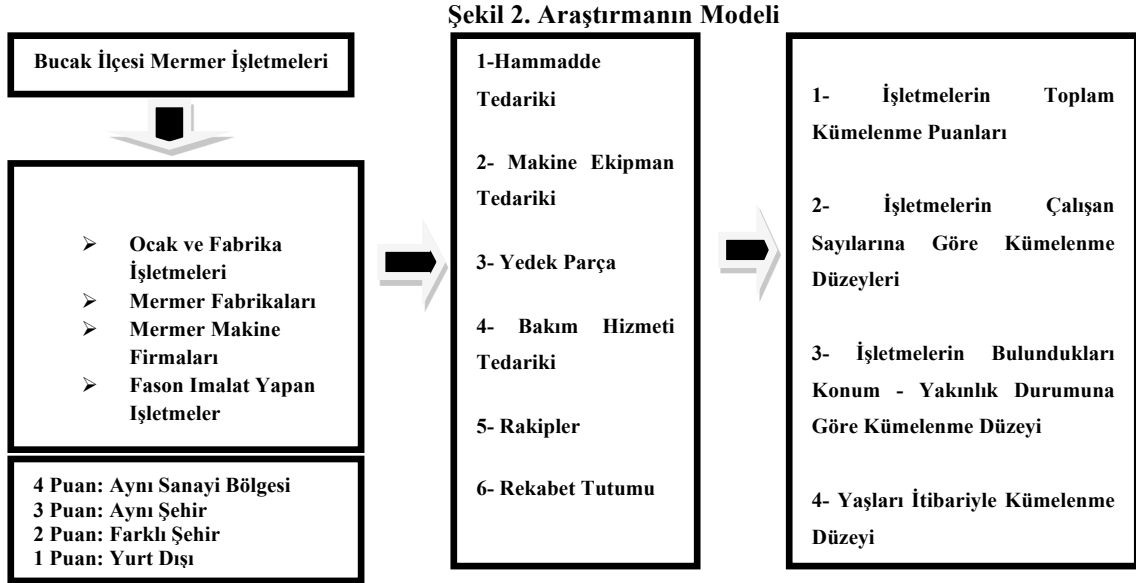
İlçeden ihracat yapılan ülkelerin başında Çin gelmektedir. 2013 yılında Çin'e yapılan ihracat 45 milyon \$ üzerinde gerçekleşirken Çin'i 24 milyon \$ ile ABD takip etmektedir. İsrail 11 milyon \$ ile üçüncü sırayı, Kanada 8 milyon \$ ile dördüncü sırada yer almaktadır (BTSO, 2015).

3.2. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örneklemini Bucak ilçesinde faaliyet gösteren mermer fabrikaları ve bunlara bağlı olan ocak işletmeleri ile mermer sektörüne tedarikçi mermer makinesi firmaları oluşturmaktadır. Firma bilgileri Bucak Ticaret ve Sanayi Odası personelinden temin edilmiştir. Alınan firma bilgileri ile ilgili ön araştırma yapılarak faaliyette olan firmalar belirlenmiştir. Bucak ilçesi merkezi sınırları içinde faaliyet gösteren 48 firmaya ait elde edilen veriler istatistiksel analizde kullanılmaktadır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi ve Modeli

Yapılan bu çalışmada veriler anket yoluyla elde edilmiştir. Mermer sektöründe faaliyette bulunan işletmelere ait mevcut yapı ve kümelenme düzeylerinin belirlenmesine çalışılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen veriler SPSS 20 istatistik paket programı ile değerlendirilmiştir. Uygulanan yöntemler Kruskal - Wallis h Testi, Kolmogorov Simirnov Testi Ki-Kare Homojenlik Testi ve Frekans analizlerinden oluşmaktadır.

Çalışma, bilinçli kümelene faaliyetlerinin henüz başlamadığı, ancak kümelene özelliği gösteren bir bölge içinde yapılmaktadır. İşletmelerin işbirliklerinin sonuçlarını gösteren bir modeldir. Bu modelimiz bütün çalışma için bir plan olarak da kullanılmakla birlikte, çalışmanın hipotezlerini temsil etmektedir.

Bucak ilçesinde yer alan mermer sektörü işletmelerinin “*Makine ve Ekipman Satın Alınan İşletmeler, Yedek Parça Temin Edilen İşletmeler, Bakım Onarım Hizmeti Alınan İşletmeler, Hammadde Tedarik Edilen İşletmeler ve Rakipler*” açısından kümelene düzeylerinin tespitine ilişkin analizler yer almaktadır. Bu bağlamda kümelene düzeyleri işletmelerin faaliyet konusu, ölçek yapıları, konumları ve işletmelerin yaşları açısından ele alınarak ve analiz edilmeye çalışılmaktadır.

Araştırmaya katılan işletmelerin kümelene düzeylerini incelemek için, cevaplara ilişkin puanlama sistemi oluşturulmuştur. Buna göre “Aynı Sanayi Bölgesinde” yer alan işletmeler ilgili değişken itibariyle 4 puan, “Aynı Şehirde Yer Alan” işletmeler 3 puan “Farklı Şehirde Yer Alan” işletmeler 2 puan “Yurt Dışında Bulunan” işletmeler 1 puan olarak değerlendirilmiştir. (“A.S.B: Aynı Sanayi Bölgesinde: 4”, “A.Ş: Aynı Şehirde: 3”, “F.Ş: Farklı Şehirde: 2”, “Y.D: Yurt Dışında: 1”)

Söz konusu toplam 5 değişken için her işletmenin toplam puanı hesaplanmıştır. Ayrıca bu puanlar 100 üzerinden değerlendirilmek üzere standartlaştırılmıştır. Sektörün kümelene düzeylerinin belirlenmesinde ve sektörün değişkenlere göre karşılaştırılmalarında bu puanlar dikkate alınmıştır. Puanlama sistemine göre 70 - 100 arası puan yüksek derecede kümelene, 40 - 70 arası orta düzey kümelene, 10 - 40 arası puan ise düşük derecede kümelene olarak değerlendirilmiştir.

3.4. Araştırmanın Bulguları

3.4.1. İşletmelerin Genel Profili ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

İşletmelerin genel görünümü ile ilgili verileri ve işletme fonksiyonlarına ilişkin temel verileri analiz etmek amacıyla tanımlayıcı istatistiksel yöntemi, frekans analizi, kullanılmıştır.

Araştırmaya Bucak ilçesi mermer sektöründe faaliyet gösteren 48 firma katılmıştır. İşletmeler Bucak ilçesinde Organize Sanayi Bölgesi (OSB), Küçük Sanayi Siteleri (KSS) ve Mahalli Yerleşim

alanlarında kurulmuştur. Ankete katılan işletmelerin kurulu buldukları bölgelere göre yüzde dağılımları Tablo 3’de gösterilmektedir. İşletmelerin % 47,9’u Organize Sanayi Bölgelerinde, % 45,8’i Mahalli Yerleşimler ve özel olarak belirlenmemiş alanlarda faaliyet gösterirken % 6,2’si Küçük Sanayi Sitesinde yer almaktadır.

Tablo 3. İşletmelerin Genel Profili ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

Bulunduğu Konum	
OSB	%47,9
KSS	%6,2
Mahalli Yerleşim	%45,8
Faaliyet Konusu	
Ocak-Fabrika	%20,8
Fabrika	%43,8
Mermer Makine	%14,6
Fason İmalat	%20,8
Çalışan Sayısı	
10’den Az	%14,6
10-49 Arası	%56,3
50-249 Arası	%27,1
250+	%2,1
İşletme Yaşı	
0-10 Arası	%29,2
50-249 Arası	%54,2
250+	%16,2

Kümelenme yaklaşımında coğrafi yakınlık boyutunda değerlendirmemiz açısından firmaların faaliyette bulunduğu alanlar önem arz etmektedir. Yapılan çalışmalarda işbirliği ilişkilerinin kurulmasında ve rekabet avantajı elde edilmesinde çoğunluğunun güçlü olma sebebi olarak buldukları konum ve faaliyet alanları etkili olduğu görülmektedir. Bundan dolayı araştırmaya katılan işletmelerin faaliyet alanlarına baktığımız zaman, bölgede mermer ocak ve fabrika işletmeleri, mermer makine firmaları ve fason imalat yapan işletmeler olduğu görülmektedir. Bucak ilçesinde sektördeki firmaların % 20,8’i kendi ocağının mermerini imal etmekte ve pazarlamaktadır. Firmaların % 43,8’i başka ocakların mermerlerini imal etmekte iken, % 20,8’lik bir kısım diğer firmalara fason üretim yapmaktadır. Firmaların % 14,6’sını mermer işletmelerine tedarikçi konumunda olan mermer makine firmaları oluşturmaktadır. Elde edilen bulgular neticesinde firmaların buldukları konum ve faaliyet alanları örnek alınan çalışmalar açısından orantılı dağılım göstermektedir. OSB’nin yeni kurulması ve faaliyetine yenilikler katması mahalli yerleşim oranlarını düşürmektedir. Fabrika oluşumlarının artırılması ve OSB’ye taşınması ise işbirliği ilişkilerinin coğrafi açıdan güçleneceğini göstermektedir.

Kümelenme yaklaşımında örnek alınan çalışmalar neticesinde önemli unsurlardan bir diğeri olarak karşımıza firmaların istihdam ettiği kişi sayıları olmaktadır. Firmaların istihdam oranları büyüklük derecelerini ve firmaların rekabet avantajı elde etmeleri açısından kümelenme yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Ankete göre, firmaların büyük bir bölümü 10 - 49 arası kişi istihdam etmekte ve sektör ağırlıklı olarak orta ölçekli firmalardan oluşmaktadır. Ankete katılan işletmelerin toplam istihdam

dağılımına baktığımız zaman 10'dan az personel istihdam eden işletmeler % 14,6'lık bir paya sahiptir. 10 - 49 arası personel istihdam eden işletmeler % 56,3'lük pay almaktadır. 50 - 249 arası personel istihdam eden işletmeler % 27,1'lik paya sahipken personel sayısı 250 den fazla olan işletmeler % 2,1'lik bir paya sahiptir.

Kümelene yaklaşımında örnek alınan çalışmalar neticesinde önemli unsurlardan bir diğeri firmaların kuruluş yılları olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaklaşım gereği firmaların tecrübeleri ve yeni yapma kabiliyetleri kuruldukları yıllarla ilişkilendirildiği ve sonuçlar neticesinde tecrübeli firmaların geleneksel modelde devam ettikleri yeni kurulan firmaların ise daha çok yeniliğe açık oldukları ve rekabet avantajı elde etmede ön planda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ankete katılan işletmeler ağırlıklı olarak 10 yaşın üzerindeki köklü işletmeler olduğu görülmektedir. Genç işletmeler olarak nitelendirilen 10 yaşın altındaki firmalar % 29,2 oranında bulunmaktadır. 10 yaşın üzerindeki işletmeler % 54,2'lik paya sahipken % 16,7'lik paya sahip 25 yaşını devirmiş işletmeler tecrübeleriyle ve işbirliği tutumlarıyla geleneksel olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Elde edilen sonuçlar neticesinde mermer sektöründe faaliyette bulunan firmaların orta seviyede olduğu yeniliğe ve Ar-Ge faaliyetlerine daha özverili yaklaşımda buldukları bunun neticesinde rekabetçi avantaj elde edilebileceği düşünülmektedir.

3.4.2. İşletmelerin Kümelene Düzeylerine İlişkin Temel Tanımlayıcı İstatistikler

Ki-Kare homojenlik testi birbirinden bağımsız olarak seçilen iki veya daha fazla örneklemin aynı ana küleden çekilip çekilmediğinin belirlenmesinde kullanılmaktadır (Kalaycı, 2008: 94). Çalışmada, araştırmaya katılan işletmelerin makine ve ekipman, yedek parça, hammadde, bakım onarım hizmeti tedarik ettikleri yerler ve rakiplerinin bulunduğu yerler açısından sektörel anlamda homojen olup olmadıkları bir başka deyişle benzer ana kütlelerden gelip gelmedikleri Ki - Kare homojenlik testi ile analiz edilmiştir.

Bucak ilçesi mermer sektörü işletmeleri kümelene düzeylerine ilişkin temel tanımlayıcı verilerin değerlendirilmesi için ele alınan hipotezler ve sonuçları Tablo 4'de verilmektedir.

Tablo 4. İşletmelerin Kümelene Düzeylerine İlişkin Temel Tanımlayıcı Hipotezler ve Sonuçları

Hipotezler	Uygulanan Yöntem	Tablo	Sonuç
H0: Makine Ekipman Tedarik Ettikleri Yerler Benzerdir. H1: Makine Ekipman Tedarik Ettikleri Yerler Benzer Değildir.	Ki-Kare Homojenlik Testi	Ki-Kare: 17,150a- df:9-Pçift: ,046 P=0,046< α =0,05	H0 Ret
H0: Yedek Parça Tedarikçileri Benzerdir H1: Yedek Parça Tedarikçileri Benzer Değildir.	Ki-Kare Homojenlik Testi	Ki-Kare:22,070a- df:9,Pçift: ,009 P=0,009< α =0,05	H0 Ret
H0: Bakım Hizmeti Aldıkları Yerler Benzerdir. H1: Bakım Hizmeti Aldıkları Yerler Benzer Değildir.	Ki-Kare Homojenlik Testi	Ki-Kare:10,066a- df:9,Pçift: ,299 P=0,299> α =0,05	H0 Kabul

Hipotezler	Uygulanan Yöntem	Tablo	Sonuç
H0:Hammadde Alınan Yerler Benzerdir. H1: Hammadde Alınan Yerler Benzer Değildir.	Ki-Kare Homojenlik Testi	Ki-Kare:37,066a- df:9,Pçift: ,000 P=0,001< α =0,05	H0 Ret
H0: Rakiplerin Bulunduğu Yerler Benzerdir. H1: Rakiplerin Bulunduğu Yerler Benzer Değildir.	Ki-Kare Homojenlik Testi	Ki-Kare:7,031a- df:9,Pçift: ,634 P=0,634> α =0,05	H0 Kabul

Sonuçlara göre işletmelerin sektörel anlamda makine ve ekipman tedarik ettikleri yerlerin benzer olmadığı (Ki - Kare; 17,150, df: 9, P çift: ,046) anlaşılmıştır. İşletmelerin sektörel anlamda yedek parça tedarik ettikleri yerlerin benzer olmadığı (Ki - Kare; 22,070, df: 9, P çift: ,009) anlaşılmıştır. İşletmelerin sektörel anlamda bakım hizmeti aldıkları yerlerin benzer olduğu (Ki - Kare; 10,669, df: 9, P çift: ,299) anlaşılmıştır. İşletmelerin sektörel manada hammadde tedarik ettikleri yerlerin benzer olmadığı (Ki - Kare; 37,066, df: 9, P çift: ,000) anlaşılmıştır. İşletmelerin sektörel manada rakiplerinin buldukları yerlerin benzer olduğu (Ki - Kare; 7,031, df: 9, P çift: ,634) anlaşılmıştır. Yapılan bu analizler ışığında faaliyette bulunan işletmelerin iş birliği ilişkileri ve kümelenme puanlarının hesaplanmasında benzer ana kütlelerden gelip gelmemeleri önem teşkil etmektedir. Rakipler ve bakım hizmeti tedarikçileri açısından ilişkilerin güçlü olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

3.4.3. Araştırmaya Katılan İşletmelerin Kümelenme Düzeylerine İlişkin İstatistikler

Kolmogorov-Smirnov testi bir dağılımın önceden belirlenmiş teorik bir dağılıma uygun olup olmadığını test etmektedir (İslamoğlu, 2003: 237). Bu aşamada araştırmaya katılan işletmeler için kullanılan değişkenlerin normallik testi uygulanarak kümelenme puanlarına ulaşılmaktadır.

Tablo 5. Analizde Kullanılan Değişkenlere Ait Normallik Testi Sonuçları

	Rekabet Tutumu	Toplam Kümelenme Yapısı	Rakipler	Hammadde Alınan İşletmeler	Bakım Hizmeti Alınan İşletmeler	Yedek Parça Alınan İşletmeler	Makine Ekipman Alınan İşletmeler
N	48	48	48	48	48	48	48
Ortalama	17,0833	15,33	3,29	2,75	3,42	3,00	2,88
S.S	3,15442	2,755	,743	1,120	,710	,968	1,024
Mutlak	,114	,158	,267	,222	,315	,224	,215
Pozitif	,094	,071	,215	,186	,206	,151	,137
Negatif	-,114	-,158	-,267	-,222	-,315	-,224	-,215
Kolmogorov - Smirnov Z	,793	1,095	1,853	1,537	2,185	1,554	1,491
Asymp. Sig. (2-tailed)	,556	,181	,002	,018	,000	,016	,023

İşletmelerin toplam kümelene puanlarına baktığımızda; araştırmaya katılan 33 firmanın yüksek derecede kümelendiği, 14 firmanın orta düzeyde kümelendiği ve 1 firmanın da düşük düzeyde kümelendiği tespit edilmiştir.

3.4.4. Araştırmaya Katılan İşletmelerin Kümelene Düzeylerinin İncelenmesi

Kruskal - Wallis testi gruplar arası tek yönlü varyans analizinin (tek yönlü anova) parametrik olmayan alternatifidir. Bu analiz ikiden fazla grup karşılaştırması yapımında kullanılmaktadır (Sipahi - Yurtkoru ve Çinko, 2008: 66). Bucak ilçesi mermer sektörü işletmelerinin kümelene düzeyleri karşılaştırması aşağıda verilen hipotezlerin analizinde kullanılmıştır ve sonuçları ile birlikte verilmektedir.

Tablo 6. İşletmelerin Kümelene Puanlarının Karşılaştırıldığı Hipotezler ve Sonuçları

Hipotezler	Uygulanan Yöntem	Tablo	Sonuç
H0: Farklı Büyüklükteki İşletmelerin Büyüklük Ölçülerine Göre Kümelene Dereceleri Arasında Farklılık Yoktur. H1: Farklı Büyüklükteki İşletmelerin Büyüklük Ölçülerine Göre Kümelene Dereceleri Arasında Farklılık Vardır.	Kruskal Wallis H Testi Tanımlayıcı İstatistikler	Ki-Kare:1,280a- df:3,Pçift: ,734 P=0,734> α =0,05	H1 Ret
H0: Buldukları Konum İtibariyle Kümelene Dereceleri Arasında Anlamli Farklılık Yoktur. H1: Buldukları Konum İtibariyle Kümelene Dereceleri Arasında Anlamli Farklılık Vardır.	Kruskal Wallis H Testi Tanımlayıcı İstatistikler	Ki-Kare:2,882a- df:2,Pçift: ,237 P=0,237> α =0,05	H1 Ret
H0: Yaşları İtibariyle Kümelene Dereceleri Arasında Anlamli Farklılık Yoktur. H1: Yaşları İtibariyle Kümelene Dereceleri Arasında Anlamli Farklılık Vardır.	Kruskal Wallis H Testi Tanımlayıcı İstatistikler	Ki-Kare:2,335a- df:2,Pçift: ,327 P=0,327> α =0,05	H1 Ret

Araştırmaya katılan işletmelerin ölçeklerine göre yapılan ayırım esas alınarak kümelene düzeylerinin farklılık gösterip göstermediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede gruplar arası farklılıklar Kruskal Wallis H testi yardımıyla ortaya konmaya çalışılmıştır.

Test sonuçlarına göre gruplar arasında anlamli farklılıkların olmadığı yani mikro, küçük, orta ve büyük işletmelerin kümelene düzeylerinin farklı olmadığı tespit edilmiştir (Ki - Kare: 1,280, df: 3, P çift: ,734). Yani mikro - küçük, orta boy ve büyük işletmelerin kümelene puanları arasında farklılık yoktur. İşletmelerin ölçek yapılarının kümelene yapısına etkisi olmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan işletmelerin bulunduğu konum açısından kümelene düzeylerinin farklılık gösterip göstermediği

tespit edilmeye çalışılmıştır ve sonuçlara göre gruplar arasında anlamlı farklılıkların olmadığı, yani OSB, KSS ve Mahalli Yerleşim yerlerinde yoğunlaşan işletmelerin kümelenme düzeylerinin farklı olduğu tespit edilmiştir (Ki - Kare: 2,882, df: 2, P çift: ,237). Araştırmaya katılan işletmelerin tecrübelerini temsilen yaşları açısından kümelenme düzeylerinin farklılık gösterip göstermediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Test sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı farklılıkların olmadığı, yani yaşları 0 -10 arası, 11 - 21 arası, 25 - 50 arası işletmelerin kümelenme düzeylerinin farklı olduğu tespit edilmiştir (Ki - Kare: 2,235, df: 2, P çift: ,327).

Uygulanan bu analizlerin ulaşılan kümelenme düzeylerinde farkındalık yaratıp yaratılmadığı test edilmeye çalışılmaktadır. Elde edilen sonuçlar neticesinde tecrübe açısından kümelenme puanları arasında anlamlı farklılıklar yoktur. İşletmelerin yaşları açısından değerlendirildiğinde kümelenme yapılanmasında etkisinin olmadığı görülmektedir. Diğer bulgular ise işletmelerin buldukları konumların, çalışan sayılarının ve kuruldukları yıllar açısından kümelenme düzeylerini etkilemedikleri sonucudur. Bu değişkenlerin daha çok firma büyüklük ve kapasitesini artırma yolunda etkili olduğu düşünülmektedir.

4. SONUÇ

Kümelenme, ülke ekonomilerinde kalkınma ve rekabet açısından önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgesel ve ulusal kalkınma planları ve projeleri kümelenmenin sağlayabileceği yararlar değerlendirilerek şekillendirilmektedir. Kümelenmelere dayalı yaklaşımın temel özelliği, firmalar ve endüstriler arasındaki teknoloji, işgücü, bilgi, müşteri ihtiyaçları, pazarlama gibi konulardaki bağlantıları kapsayan bir yaklaşım olmasıdır.

Dünya ve Türkiye mermer sektöründe Bucak ilçesi, traverteni ve Bucak Beyazı ürünleri ile söz sahibidir. Çalışmanın alanını, Bucak ilçesindeki mermer fabrikaları, bunlara bağlı ocak işletmeleri ve mermer makinesi firmaları oluşturmaktadır. Bucak ilçesi merkezi sınırları içinde faaliyet gösteren 48 büyük mermer işletmesi üzerinde kümelenme düzeyini belirlemek için uygulanan anket, sektördeki işbirliği tutumunu değerlendirmek açısından da önemli veriler sağlamaktadır.

Bucak ilçesi mermer sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin kümelenme düzeyleri için yapılan araştırmada şu bulgular elde edilmiştir:

1. Bucak ilçesindeki mermer işletmelerinin çoğu aile işletmesi niteliğindedir. Artan ihracat potansiyeli ile birlikte yurt dışı ortaklıklar da mevcuttur. Aile işletmeleri % 77,1'lik paya sahipken çok ortaklı yapı % 10,4'lük kısmı, iki ortaklı yapılar da % 12,5'lik bir paya sahiptir.
2. İlçede yer alan işletmelerin kurulduğu alanlar incelendiğinde; % 47,9'u Organize Sanayi Bölgesinde, % 45,8'i Mahalli Yerleşimler ve münferit alanlarda faaliyet gösterirken % 6,2'si Küçük Sanayi Sitesinde yer almaktadır.
3. İlçede sektördeki işletmelerin % 20,8'i kendi ocağının mermerini imal etmekte ve pazarlamaktadır. İşletmelerin % 43,8'i başka ocakların mermerlerini imal etmekte iken, % 20,8'lik bir kısım diğer işletmelere fason üretim yapmaktadır. Araştırmaya katılan işletmelerin % 14,6'sı ise mermer işletmelerine tedarikçi konumunda olan mermer makine işletmelerini oluşturmaktadır.

4. Bucak ilçesi mermer sektörü işletmelerinin toplam kümellenme puanlarına baktığımızda; araştırmaya katılan 33 firmanın yüksek derecede, 14 firmanın orta düzeyde ve 1 firmanın da düşük düzeyde kümelendiği görülmektedir.
5. Araştırmaya katılan işletmelerin makine ve ekipman, yedek parça ve hammadde tedarik ettikleri yerlerin benzer olmadığı, yani aynı bölge içerisinde işbirliğinin zayıf olduğu anlaşılmıştır. Bakım hizmeti alınan yerlerin ise aynı bölgede bulunması rekabet yarattığı şeklinde değerlendirilmektedir.
6. İşletmelerin faaliyet konularına göre kümellenme derecesinin orta düzeyde olduğu ifade edilebilir. Şöyle ki; makine ekipman, yedek parça ve hammadde tedariki açısından; mermer fabrikalarının kümellenme düzeyinin güçlü olduğu, ocak ve mermer makine işletmelerinin kümellenme düzeylerinin zayıf olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun kaynağı olarak, ocak işletmelerinin hammadde açısından kendi ürünlerini kullanmaları ve mermer makine işletmelerinin de makine tedarik ettiği şehirlerin farklı bölgeler olması sebep olarak gösterilebilir. Faaliyet konuları açısından bakım hizmeti ve rakiplerin buldukları yerlerin benzerliği güçlü kümellenme düzeylerine işaret etmektedir.
7. Mikro, küçük, orta boy ve büyük işletmeler açısından aynı derecede kümellenme düzeyi bulunduğu görülmektedir. Bu durum, işletmelerde çalışan sayılarının temel alındığı mikro - küçük, orta boy ve büyük işletmeler için kümellenme puanları arasında farklılık olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla, kümellemenin oluşmasında işletmelerin iş gören sayılarının etkisi zayıftır.

Bucak ilçesi mermer sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin kümellenme düzeyleri için yapılan araştırmada, teoriyle uyumlu olarak, uygulamada elde edilen sonuçlar ışığında;

- Bucak ilçesi mermer sektörü işletmelerinin yüksek ve orta düzeyde kümellenme oluşumunun görüldüğü fakat iş birliği ilişkilerinin makine-ekipman, yedek parça ve özellikle hammadde açısından yoğunlaşması gerektiği sonucu elde edilmiştir. *Bu ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunacak sektörel birlikteliklerin veya derneklerin artırılması gerektiği düşünülmektedir.*
- *Ürünlerin markalaşmasını ön plana çıkartan tanıtım/reklam çalışmalarının her işletmenin kendi ürünü şeklinde olması yerine Bucak ilçesi mermer sektörü beyazı/traverteni ürünleri ibaresi ile yapılması ilçedeki mermer sektörü işletmelerinin ekonomisine ve bölgenin kalkınma çalışmalarına olumlu etkide bulunacağı değerlendirilmektedir.*
- Hammaddelerin temin edildiği ocak işletmelerinin, kuruluş aşamasında ve doğaltaşın varlığının tespitinde problemler yaşadığı ve iyileştirilmeye ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmıştır. *Öneri olarak mermer ocaklarının açılmadan önce bölgede uzman kuruluş ve kişilerce arama, tespit çalışmalarının yapılması gereklidir. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nde bu açıdan maden mühendisliği ve ilgili yeni bölümler açılmasıyla probleme çözüm getirilebilir.*
- Mermercilik sektöründe faaliyet gösteren büyük işletme sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Sektörel stratejiler büyük bir firma ve onu takip eden 2 diğer firma tarafından belirlenmektedir. *Mermercilik sektöründe faaliyet gösteren büyük oyuncu sayısı artırılmalı, firmalar arasında kümellemenin önemli olgularından biri olan işbirliğine (ortak ürün, ortak pazarlama, ortak depo, işgücü geliştirme ve proje geliştirme) önem verilmelidir.*
- Firmaların işbirliği ilişkisi içinde en büyük tedarikçileri lojistik firmalarıdır. Bu nedenle önemli sorunlardan biri olarak karşımıza nakliye maliyetleri çıkmaktadır. *Bucak ihracatında önemli yer*

tutan en yakın liman olan Antalya Limanı'na OSB'den demiryolu bağlantısı sağlanmasıyla nakliye giderlerini azaltmak suretiyle işletmelere maliyet avantajı kazandırabileceği düşünülmektedir.

- Bucak ilçesi mermer sektörü işletmeleri yurtiçi ve yurtdışı talebi karşılama konusunda etkin yapıya sahiptir. Fakat küçük işletmeler, taşıma işleme maliyetinden kurtulmak için ocaktan blok olarak satışını gerçekleştirmektedir. Bunun sonucunda da markalaşma eğilimi, rekabet edilebilirlik azalmakta işletmelerin işbirliği ve kümelenme yapıları küçülmektedir. *Çözüm önerisi olarak işletmelerin birbirlerini desteklemesi ve küçük işletmelerin yeniliğe açık girişimlerinin desteklenmesi gereklidir.*
- İşletmelerin pazar paylarını artırma düşünceleri ve bunun için yapılan çalışmaların etkin olmaması, büyük firmalar danışmanlık hizmetlerinden yararlanırken diğer firmaların danışmanlık hizmetlerinden yararlanamaması rekabet yapısını olumsuz etkilemektedir. *Çözüm önerisi olarak; pazar payının artırılması için etkin pazarlama yöntemleri kullanılmalı, işletmelerde pazarlama ve reklam birimleri oluşturulmalı ve danışmanlık hizmetlerine önem verilmesi gerekmektedir. İşletmelerin tanıtımı için bölgede bulunan yazılı basın ve görsel yayınlardan mümkün olduğunca çok yararlanılmalıdır.*
- İlçede mermer standartlarını düzenleyen kuruluşların olmaması ve danışmanlık hizmetlerine işletmelerin ihtiyaç duymaması, rekabet yapısını olumsuz etkilemektedir. *Öneri olarak ürünlere yönelik bir standart sağlanması amacıyla bir birlik oluşturulması faydalı olacaktır. Diğer bir öneri ise, mermer kullanımını arttırmak için yenilikçi tasarımlara yönelik proje yarışmaları düzenlenmesidir.*
- İşletmelerin rekabet stratejilerinin belirlenmesinde işletmelerin yönetim şekilleri açısından yetersizlikler olduğu ve bunları giderecek çözümler gerektiği ortaya çıkmıştır. İşletmelerin genellikle aile işletmesi olması profesyonel yöneticilik anlayışının yerleşmemesi ve iş görenlere verilen eğitimlerin iş başında gerçekleşmesi firma stratejilerini olumsuz etkilemektedir. *Öneri olarak firmalar strateji oluşturma ve piyasaya hakim olma konusunda profesyonel destek alabilirler. İşletmelerin iş gören eğitimine önem vermesi gerekmektedir. Bu nedenle sektöre yardımcı olan eğitim kurumları, bu konuda projeler geliştirebilir.*
- Rekabet ortamında, işletmelerin birbirlerine güvenin azalması işbirliğini azaltmakta ve sonuç olarak işlem maliyetlerini artırmaktadır. *Bu nedenle öneri olarak sektörün potansiyelini etkin değerlendirebilmek için sektörde güven ortamı tesis edilerek/ güçlendirilerek işbirlikçi faaliyetler artırılmalıdır.*

Tüm bu değerlendirmelere göre bölgede kümelenme potansiyelinin var olduğu ve bunu artırıcı ve avantaja dönüştürücü projelerin hayata geçirilmesinin ekonomik açıdan kazanç sağlayacağı öngörülmektedir.

5. KAYNAKÇA

Akdağ, Recep - Mete, Mehmet - Emhan, Abdurrahim (2014), “Diyarbakır Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Elmas Modeli ile Kümelene Analizi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.19, Sayı.2, (323-341).

Albeni, Mesut - Özmen, Mehmet (2003), “Burdur İli Mermer Sektörünün Türkiye Mermer Sektörü İçerisindeki Yeri Bölge Ekonomisine Katkısı Sorunları ve Çözüm Önerileri (Stratejik Bir Bakış)”, *Burdur: 1. Burdur Sempozyumu*, (889-901).

Alp, Salih (2009), “Küme Ekonomilerine Bir Bakış ve Spesifik Bir Örnek Olarak Bursa PVC Makine Endüstri Kümesi”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.5, Sayı.10, (187-202).

Alsaç, Filiz (2010), *Bölgesel Gelişme Aracı Olarak Kümelene Yaklaşımı ve Türkiye İçin Kümelene Destek Modeli Önerisi*, Uzmanlık Tezi, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Arıç, K. Halil (2011), *Ulusal ve Uluslararası Rekabetin Geliştirilmesinde Kümelene Politikası: Kayseri Mobilya Sektöründe Bir Uygulama*, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Başer, Hakan vd. (2012), “KOBİ’lerin İhracata Yönlendirilmesinde Kümelene Modeli: Ankara Plastikçiler Kümesi”, *Ekonomi Bilimler Dergisi*, Cilt.4, No.2, (45-54).

Cansız, Mehmet (2011), *Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri Politikaları ve Uygulamaları*, Korza Basım, Ankara.

DPT (2007), *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)*, Ankara.

Eroğlu, Osman (2013), *Kent Rekabetçiliğinde Kümelene Stratejisinin Olumlu Etkisi ve Kümelerin Kent Rekabetçiliği Algısı: Kent Rekabetçiliği ve Diyarbakır Mermer Kümesi Örneği*, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Erol, Demet - Yıldırım, Kübra (2013), “Türkiye’de Kümelene Yaşam Döngüsü: OSTİM Medikal Sanayi Kümelene Örneği”, *Verimlilik Dergisi*, Cilt.2, Sayı.2, (39-62).

Ertaş, F. Coşkun - Döven, M. Said - Özyer Kubilay (2011), *Tokat İli Mermer Endüstrisi Sektör Araştırması ve Rekabetçilik Analizi*, Tokat.

Hobikoğlu, Elif - Deniz, Müjgan (2011), “Kümelene Modeli ve Politikaları Çerçevesinde Bilgi Yapılanması ve Rekabet İlişkisi”, *International Conference on Eurasian Economies*, (232-237).

İrhan, H. Bayram (2010), “Kümelene Teorik Temelleri ve İktisadi Etkileri”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı.2, (83-88).

İslamoğlu, A. Hamdi (2003), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Literatür Yayıncılık, İstanbul.

Kalaycı, Şeref (2008), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.

Kalay, Mine (2009), *Antalya Organize Sanayi Bölgesi’nde Kümelene Potansiyeli ve Yenilik (İnovasyon) Faaliyetleri*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Kaplan, Mustafa (2009), “KOBİ’ler ve Kümeler”, *MÜSİAD, Çerçeve Dergisi*, Yıl 17, Sayı.51, (12-16).

Kartal, Gökhan (2013), *Bölgesel Kalkınmada Kümelene: Türkiye’de Turizm Kümelene (2000-2012)*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Karayel, Selçuk (2010). *Yenilikçi Bir Örgütlenme Modeli Olarak “Kümelene” İle İşletme Performansı İlişkisi: Ayakkabıcılık Sektöründe Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Keskin, Hidayet (2009), *Kümelene ve Sektörel Bağlantıları Açısından Isparta İli Orman Ürünleri Endüstrisinin Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Martin, Ron - Sunley, Peter (2003), “Deconstructing Clusters: Chaotic Concept or Policy Panacea?”, *Journal of Economic Geography*, Vol.3, No.1, (5-35).

Oral, Muhammed (2014), *Kümelene Yaklaşımının Firma Performansına Etkisi: Ankara OSTİM Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özmen, Mehmet (2003), *Kasım 2000-Şubat 2001 Ekonomik Krizleri ve Göller Bölgesi Mermer Sektörüne Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Porter, Michael. E. (1990), *The Competitive Advantage of Nations: With a New Introduction*, Free Press.

Porter, Michael E. (1998), *Clusters and the New Economics of Competition*, Harvard Business School Pres.

Sarıtaş, Ahmet (2012), *Batı Akdeniz Bölgesi İmalat KOBİ'lerinin Kümelene Düzeylerinin Analizi*. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Sipahi, Beril - Yurtkoru, E.Serra - Çinko, Murat (2008). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*, Beta Yayınları, İstanbul.

Sungur, Onur – Demirgil, Hakan - Şentürk, Canan – Dulupçu, Murat A. – Keskin, Hidayet (2013), *Kümelene: Bölgesel Kalkınmada Anahtar mı Kilit mi?*, Nobel Yayıncılık, Ankara.

T.C. Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü (2014), “KOBİ İşbirliği ve Kümelene Projesi”, <http://www.smenetworking.gov.tr/.../ekonomiBakanligi/urgeUygulamaKlavuz>, (22.05.2015).

Timurçin, Deniz (2010), *Türkiye'de KOBİ'lerin Rekabet Gücü ve Rekabet Üstünlüğü Sağlamada Kümelenenin Etkisi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yıldız, Sebahattin - Alp, Salih (2014), “Bir Kümelene Örneği Olarak Kars Kaşar Peyniri Endüstri Kümesi”, *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt.32, Sayı.1, (249-272).

BTSO (2015), “Bucak Ticaret ve Sanayi Odası Bülteni”, <https://www.bucaktso.org.tr/>, (04.05.2015).